

FLEITA

Fleitistui Žiogui gydytojai pasakė, jei jis pūs toliau savo fleitą, tai gyventi daugiau negalės.

Žinia atėjo taip staigiai, lyg iš pasalų jį būtų užklupusi. Žiogas visai nebuvo dar manęs apšleisti vietą ir, kas blogiausia, nebuvo suspėjęs surinkti pinigų.

Pūsdamas per aštuoniolika metų teatre „Žydrioji tulpė“ savo fleitą, jis kiekvieno mėnesio gale gaudavo tiek pinigų, kad jų užtekdavo, pensionatą užsimokėjęs, kelioms apykaklėms išskalbti.

Didelės žinios užklumpa staigiai.

Jis pats jautė, kaip nuo atdūσιο svaigsta galva, ypatingai greitai gatve einant ar muzikoj ilgai besilavinant.

Muziko galva žaliavo.

Teatro direktorius atsisveikindamas ir apgailestaudamas įspraudė muziko delnan voką su alga visam mėnesiui priekin.

Tat buvo suteikta jam kaip koks benefisas.

Iš džiaugsmo jis gražbylingai pratartų į direktorių, bet žemai nusilenkė ir nutrynė kumščia kelias ašaras.

Jis atsisveikino su savo draugais teatre – skardos mušėju ir litauristu ir savo medine dėžute po rampa, kurioje ištikimai sėdėjo aštuoniolika metų, šokikių kojų vos neužspardomas. Su savo lazduite fleita, kuria jis tvėrė tiek įstabių garsų, kartais šaukiančių aštrių, kartais raminančių žemų: dul–du–du–duj!

Iš miesto niekuomet neišeidamas ir žmogus nepraktingas, jis nutarė keliauti sodžiu; eiti nutarė pėsčias, kad daugiau pinigų sutaupyty, kurių pirmiausia reikalinga buvo maniškoms skalbti bei smokingui sužiūrėti, be ko inteligentui žmogui apsieiti negalima buvo.

Buvo žiema.

Paėjus geroką varsną keliu už miesto, rogių giliai išgraužtu, ir kojų sau ko neišsisukus, jį pavijo linksmas ūkininkas ir pakvietė sėstis.

Muzikas paklausė, kiek kainuos iki jo keliaujamo sodžiaus.

– Et, – ūkininkas numojo savo vilokuota ranka, kas turėjo reikšti: „susiskaitysimė“.

Žiogas gracingai nusilenkė, pasakė savo pavardę ir atsėdo rogėna.

Važiavo plačiais laukais ir giriomis, sniego pripustytomis. Fleitistui rodėsi, kad prieš jį klojasi kitas pasaulis, šviesus irerdvingas.

Fleitistas dairėsi aplinkui, lygino su savo operetės žiemos dekoracijomis ir stebėjos. Viena jam čia atrodė kitaip: čia lyg buvo šalčiau.

– Bet žiema, gera „žiema“, – pagyrė Žiogas, besikutodamas į savo padėvėtą apsiaustą.

Varnos krankė garsiai, tarytum juokėsi iš muziko.

Jis pamėgino prilgti varnų krankesiui, paimdamas mintyse savo fleita juo žemiausią do, bet tat padaryti jis negalėjo.

Paskrisdamos varnos purtė aukštų eglių šakas ir bėrė muzikantui sniegą už apykaklės.

– Dangus amsus? Kurgi saulė?.. – nustebė miestietis irapsidairė aplinkui.

Saulės iš tikrųjų nebuvo.

– rožektorius netvarkoje! Mechaniko kaltė... – rezonavo jis.

Kad ir žiema, važiuojant pušynai taip kvėpėjo, kad jam alsu pasidarė. Kaip ir nesveika buvo nuo to skaidraus oro.

Ūkininkas, pajuokavęs iš pradžių, vežė jį tolyn neužkalbinėdamas. Pats patogiai sėdėdamas ant šieno prikimšto maišo, geros megztinės šalkos šildomas, smagiai paplakdamas arklius.

Sustojus ant nuplikusio ir šieno nubarstyto kalnelio ties smukle, ūkininkas pratarė:

– Čia reikės arklius pasiganyti, o tamstai ne per toliausia. Tučtuojau už giraitės.

– Kiek man reikės mokėti?

– Ką čia nuo gero žmogaus imsi... Penkių šimtiniukių, manau, pakaks.

Fleitistui net kojos palinko, bet ūkininkas tik juokavo. Ūkininkas pakvietė jį smuklėn „pasišildyti“.

– Smuklė gera, visai gera! Tik per daug natūrali, – manėmuzikantas, įeidamas į tamsų laužą.

Grindys bjaurios, po kojų landžiojo kažkokie šašuoti, turbūt smuklininko vaikai.

Ūkininkai, sermėgų nenusivilkdami, valgė silkes ir gėrė degtinę.

Jiedu užsakė tą pat.

Ūkininkas privertė fleitistą išgerti kelias burneles. Aštri degtinė režė jam krūtinę, ir jis karčiai susiraukė. Kaip vaikas. Susišildžius, ūkininkui pakalbėjęs apie gerus žmones, ūkininkas išlydėjo jį už smuklės slenksčio ir nurodė jam kelią giraitės linkui.

– ati tiesuma – tiesiog per laukus!

Pavakarys.

Muzikantas eina rankos užsimojimu tiesiog per laukus „į gimines“.

Saulė leidžias ir dažo rausvai sniego kalnelius.

– uk tuk! – muša dirigentas savo lazduite piupitran.

Uvertiūra.

Muzikantas prideda savo lazduotę prie burnos ir paleidžia plačiojon sniego erdvėn kelis klykiančius fleitos tonus.

Jam noris vaidinti ir dainuoti kaip operetėje.

Jis pradeda vaidinti ir kombinuoti kokią dainelę, panašią į gavotą, pats žengdamas plačiais, manieruotais žingsniais taktan.

Ant laukų horizonto matyti skersnojančio ir vaidinančio žmogaus siluetas.

Gavotte, gavotte, gavotte.*

Ženk žingsnį prie manęs.

Aš myliu naktį tamsią

lakštingaloms begiedant.

Gavotte.

Mėnulis tau įpynė

Į plaukų gelsvą gubą

Šilko aureolę.

Gavotte.

Ar meni? Tu sakai man: aš myliu.

Kai abu buvom jauni. Ir

mėnuo skleidė baltą skraistę

po qžuolu senu

Gavotte.

Nežinia, kiek jis būtų skersnojęs savo dideliais žingsniais per laukus ir pūtęs gavotą, jei patvoryje nebūtų jį sustabdžiusi viena iš tvartų ištrūkusi karvė, stovinti ir žiūrinti į jį savo balzganomis akimis.

– Fu, bjau ybė!

Žiogas šiurptelėjo.

Priėjus tvartų ir paklausus vieno kailiniuoto piemenio, vos įmatomo vakaro sambrėškoje, kur čia gyvenama jo giminių, jis sulaukė staigiai:

* Gavotas, senovinis prancūzų šokis.

– Ogi čia!

Gryčioje tamsu.

Ties palange jis pamatė rymantį žmogų, rūkantį pypkę, leidžiantį tokius karčius dūmus kaip nuodai.

– Kas ten?..

– Ar čia gyvena Baltazaras Viksva?

– Tas pats!

Pasisveikinus ir išsikalbėjus apie kelionės tikslą, gryčion subėgo visi namiškiai.

– Kur mes dabar tokį svetelį padėsime? – susirūpino Viksvienė. – Žinai, iš miesto – ponas.

– Kam jie čia dabar mane ponu vadina – juk giminės, – nustebo muzikantas.

Bėk pakūrenk seklyčią! – stuktelėjo šeimininkė vieną merginą. – Tik langinių neatidaryk – svečiui bus smagiau miegoti.

Darbo buvo visiems ik valiai.

Žiogui gyventi buvo pavesta seklyčia.

Gražiais, margais apmušalais išklijuota, su dviem miesto lenktinėmis kėdėmis ties stalu. Su nuolat uždarytomis langinėmis. Žiemą, kad vėjas šalčio nepripūstų, vasarą, kad saulė brangių apmušalų neišgraužtų.

Iš komodos Viksvienė išėmė baltą porcelinį bliūdą svečiui nusiprausti. Bliūdas būdavo tik retai išimamas, kunigėliui apsistojus ar gydytojui apsilankius.

Vakare gryčion prisigrūdo nemaža žmonių.

Žinia intrigavo visus.

– éde, pagriešk mums! – prašė apstoję jį vaikai, stilingi savo paprastumu.

Žiogas, suspėjęs jau įsivilkti smokingan, juodas ir impozantus, valandžiukę pagalvojo, kas gali būti įdomu šiems paprastiems ir muzikoje nesilavinusiems žmonėms, atbloškęs savo gelsvų plaukų skiauterį, užgriežė „peizaniškus“* motyvus iš „Kornevilio varpų“.

– Klang, kla g, klang, – taip ir girdėjosi varpų skambesys kaip pačiame Kornevilyje.

Žmonės, neįsiklausę ar nesupratę, pradėjo tripsnoti klumpakojį, vis labiau nusprūsdami nuo takto.

Šia žiemą snigo be perstojo.

Per sodžių varymas išrodė kaip kokių suledėjusių ir sustingusių jūrų vilnys.

Varymu tik drąsesni keleiviai mėgindavo pravažiuoti.

Prikratomi, prisupami ir pritrankyti keleiviai pagalios pasiekdavo Viksvos trobą, kur rogės, užvažiavusios ledo kalniuką, smagiai pačiužėdavo ir išberdavo visą įtalpą patvorin.

Tuomet aplinkinėse trobose pasirodydavo žmonės ir, prikišę nosis prie langų, žiūrėdavo, kaip keleiviai iš pradžių kūliavirsčiais birdavo, kaip vyrai rinkdavo šieno pataršas, kaip keikdavos ir taisydavo roges.

Žiemos saulė, užsibrėždama nedidelį dangaus skliautelį, slinkdavo pamažu per dieną nuometuotu dangumi.

Tykuma buvo visur tokia, kad ausyse net spinksėjo.

Ūkininkai, gyvenimo noro visai nustoję, gaivalinėjo pakiemiais ir dažnai susirinkdavo trobose.

– Lau e darbo nedirbsi! – autoritetingai sakydavo. Susirinkdavo dažnai ir pas Viksvą, galbūt dėl to,

* Kaimiškus, valstietiškus (pranc.).

kad troba buvo galinė ir iš jos plačiau buvo matyti.

Susirinkę susėsdavo juodoj suodžių dažytoj gryčioj ir pradėdavo tinginio pasakas ir melus. Susirinkę taip rūkydavo pypkes, tarytum visą pasaulį buvo pasiryžę dūmuose paskandinti.

Kvaištelėję griebdavos retkarčiais kuolų, nors paprastai tat paliekama būdavo didesnių šventadienių pavakariams. Žiogui atrodydavo, kad žmonės tąsydamies tik linksmą šventadienio žaislą žaidžia.

Rugius bekulant, Viksva pašaukė fleitistą mašinos spjaudomų šiaudų pagraibstyti.

Tas darbas, kaipo lengvesnis, paprastai buvo priduodamas piemenei ar suaugusiam pusberniui. Pats šeimininkas leido rugius mašinon:

– Ne bile kas mokės su mašina apsieiti! – sakė šeimininkassu pasitenkinimu, kaip koks laivo kapitonas.

Kart su mašinaitės išspjaudomais, suglamžytais ir iškultais šiaudais virsdavo tiek dulkių kamuolių ir šiaudų nuotrupų, kad Žiogas visai neišlaikė. Jis nuleido rankas ir negalėjo dirbti.

– Darbininkas... – piktai pajuokė jį Viksva. – Valkata! – nei iš šio, nei iš to supyko Viksva.

Žiogas taip nustebo, kad visai naiviai pradėjo galvoti apie pasakytą profesiją. Bet jis jos niekuomet nepažino. Žiogas paraudo, o moteris sučirpo, taip juokinga buvo. Šeimininkas pavarė jį namon.

„Žinoma, kad ne darbininkas...“ – sielvartavo Žiogas, sėdėdamas ant krosnies gryčioje ir mastaguodamas kojomis.

Mašinaitė, paalsavusi kiek, pradingo. Ir to pačio „darbo“ neliko.

Tuojau po jo atsikraustymo į Viksvas jo buityje įvyko daug permainų.

Viksvienei staigiai prireikus krakmolo, jos vyrui kažkokioms iškilmėms besirengiant, perkeliniam marškiniams nuprosyti ir Žiogui negalint pinigų „paskolinti“, ji taip keistai pažiūrėjo į jį, tarytum šiai moteriai dvi visai naujos akys kakton buvo įstatytos.

– er daug pinigų, geradėjas, leidi!

Seklyčia tapo užrakinta ir kaipo šventovė, žalčių prileista, buvo saugojama ir niekas neįleidžiamas. Prausiamasai bliūdas buvo tuojau atimtas ir įdėtas komodon.

– Ne tokiam ponui toksai daiktas!

Žiogas gyveno kart su visa Viksvos šeimyna tvankioje suodinoje gryčioje ir prausės kart su visais pajuodijusiam lovyje, pliurzendamas tame pačiame primuilintame vandenyje.

Norint jam atsinešti ir įsipilti gryno vandens, Viksvienė šaukdavo:

– Prauskis nesimonydam s, kaip žmonės. Tik muiluotąvandenį darkys!

Šviesą gryčioje vartoti buvo užginta. Ji leidžiama buvo iš pradžių vartoti Žiogui seklyčioje, bet iš tokio mažo kurmiško šaltinio – žibalo lemputės, nuolat Viksvienės, niekam nematant, prisukamos.

Kad nevalgintų gerųjų žmonių, Žiogas išėjo iš Baltazarų Viksvų ir pristojė prie vietos garsios kapelijos, griežiančios po žmones.

– Griežk ir nedailink! – o pirmo bandymo pasakė kapelijos vadas Žiogui.

Žiogas galėjo tik stebėtis, kaip šventvagingai darko garsus šitie žmonės ir apskritai kokios tai sveikatos žmonės.

Reikėdavo ištisomis naktimis griežti, nemigti ir gerti naminį alų, nuo kurio jam nepaprastai bloga darydavos.

Tat galutinė jo prieglauda visgi buvo Viksvai.

– Nežinau, kaip čia sveteliui patiks... – jau aiškiai veidmainiavo boba.

Naktis.

Tylu. Taip tylu, kad tik baisios mintys lenda galvon.

Žiogas guli ant krosnies. Visi jau miega.

Čirška svirplys, vienintelis jo draugas.

Lange tamsu. Vos matyti tolima pašvaistė.

– Ar ne pavasaris ateina...

Žiogui regis, kad lango tamsumoje šnabždas dvi bobelės.

Mano dėta, jis toliau nebegalės gyventi.

Iki pavasario turės mirti.

Ir iš tikrųjų taip žmonės apie jį atvirai kalba, visai nesivaržydami jo.

Žiogas, braškindamas savo kaulus, keliasi nuo maišų patalo ir, kojas nusvarinęs nuo krosnies, žiūri pro langą, kur matosi pašvaistė ir kur, jam regis, turi ateiti pavasaris.

Kiek to laiko iki pavasario?

Paėmęs savo lazdutę, jis tyliai papučia jojon. Ir kaipo prasikaltėlis pradeda griežti vis balsiau ir atviriau.

Viską, ką jis gražesnio mokėjo ir ką jo siela liepė.

Jam rodosi, kad jis griežia labai originalingai ir kad jam pavyko surasti kelias temas, kurių jis pirma niekuomet nepastebėdavo.

Turbūt Žiogas ilgai griežė, kad šeimininkas tampo jį už rankovės, ir jis girdi tik, kaip šeimininkas šaukia:

– ...ar per dantis pabarškinti!

– Paskutinės išpažinties eitum nekvailiavęs! – pasipiktina šeimininkė.

Visi sugula. Nurimsta ir užmiega.

Žiogas, pasirėmęs savo fleita, žiūri pro langą į šaltą dangų, eglyną ir galvoja apie savo tolimą praeitį.

Išaušus dienai, Žiogas neatsikėlė.

Žiogiška muskulatūra neveikė. Pastiręs žiūrėjo vienan taškan savo didelėmis, ašarų suvilgytomis akimis. Taip jam sunku buvo dūsauti.

Tarytum jo domę kreipė tarakonas, galandąs savo ūsus-kordas ir šaukiąs jį tarakonų kovon. Bet ir su juo jis nepajėgtų kautis.

Tarakonas žiūri savo smalsiomis akutėmis į šį galiūną.

Viksvienė, pravėrusi žaltingą seklyčią, išėmė porcelinį bliūdą. Visi laukė gydytojo.

Bet jo žygiai buvo per vėlus.

Žiogas nekvėpavo.

Ištįsęs ant krosnies, laikė sustingusiomis rankos savo gyvenimo ginklą – fleitą prie krūtinės.